

Dokumenta titullapa

Līguma Nr.: 2002/000-590-09-0001

PM projekta Nr: 360046

Dokumenta Nr.: 360046-06-110 (A)

Mapes Nr.: 360046-06-Reports

Vides monitorings – administratīvās un institucionālās kapacitātes stiprināšana Latvijas Republikā

Statistikas metodes atkritumu datu apkopošanai

Publikācijas Nr.: A	Datums: 19/01/06	Publicēšanas pamatojums: Publikācija sagatavota apstiprināšanai		
Paraksti	Autors	PM pārbaudes veicējs	PV pārbaudes veicējs	PAA/CFLA
Vārds, uzvārds	<i>Birgite Etrupa (Birgitte Etrup)</i>	<i>Maikls Flanagans (Michael Flanagan)</i>		
Paraksti				
Datums:				

IEPRIEKŠĒJĀS DOKUMENTA VERSIJAS (Ierakstiet atbildīgo personu vārdus un uzvārdus)

Versijas Nr.:	Autors	PM pārbaudes veicējs	PV pārbaudes veicējs	PAA/CFLA
Datums:				

levads

Atkritumu informāciju apkopo vairākiem atšķirīgiem mērķiem. Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes atkritumu statistikas regulā norādīti iemesli, kādēļ vajadzīgi atkritumu statistikas dati:

Kopienai nepieciešama regulāra Kopienas mēroga statistika par atkritumu rašanos un apsaimniekošanu uzņēmumos un privātās saimniecībās, lai uzraudzītu politikas atkritumu jomā īstenošanu;

Nepieciešams definēt atkritumu un atkritumu apsaimniekošanas terminus, lai nodrošinātu atkritumu statistikas rezultātu salīdzināmību;

Nepieciešams veikt atkritumu monitoringu dažādos atkritumu rašanās, savākšanas, pārstrādes un apglabāšanas posmos;

Jāievēro Padomes Regula (EK) Nr. 322/97 (1997. gada 17. februāris) par Kopienas statistiku;

Lai nodrošinātu salīdzināmus rezultātus, atkritumu statistika jā sagatavo atbilstoši noteiktam iedalījumam, atbilstošā formā un noteiktā laika posmā pēc atskaites gada beigām;

Kopienas pasākumu īstenošana saskaņā ar subsidiaritātes principu, kā noteikts Līguma 5. pantā. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu šī regula paredz tikai to, kas ir vajadzīgs piedāvātā pasākuma mērķu sasniegšanai un nepārsniedz proporcionalitātes principa nospraustās robežas;

Dalībvalstīm var būt nepieciešams pārejas periods, lai izveidotu statistikas sistēmu atkritumu jomā (4.pants);

Šīs regulas ieviešanai vajadzīgie pasākumi jāparedz saskaņā ar Padomes lēmumu 1999/468/EK (1999. gada 28. jūnijs), ar ko nosaka Komisijai piešķirto ieviešanas pilnvaru īstenošanas kārtību;

Komisija ir apspriedusies ar Statistikas programmu komiteju.

Eiropas Savienības 6.vides rīcības programma paredz pārskatīt atskaišu un ziņojumu sagatavošanas pienākumus. Šī procesa mērķis ir uzlabot pārskatu sagatavošanu, izveidojot vienotu vides pārskatu sistēmu. Paredzams, ka turpmāk ziņojumu un atskaišu sagatavošanas prasības tiks noteiktas jaunā Vides pārskatu struktūrdirektīvā.

Ar pilnveides procesu nodarbojas EUROSTAT darba grupa, kas šobrīd īsteno izmēģinājuma projektu par atkritumu datu vākšanu. Viens no tās galvenajiem uzdevumiem ir atrisināt jautājumu par augstas kvalitātes datu iegūšanu, kas saistīta ar:

piemērotu kontroles un uzraudzības standartu izstrādi, lai datus apkopotu reģiona un valstu līmenī;

atbilstošu atkritumu klasifikatora (AK) izmantojumu;

precīzu atkritumu noteikšanu saskaņā ar definīcijām;

skaidru terminu “atkritumu apglabāšana” un “atkritumu reģenerācija” definīciju izstrādi un lietojumu.

Paredzams, ka darba grupa līdz 2005.gada beigām būs pabeigusi jauno rokasgrāmatu par atkritumu datu vākšanas un apkopošanas metodēm, kas atbilst Atkritumu statistikas regulas prasībām. Rokasgrāmatā tiks aplūkotas likumos noteiktās prasības atkritumu statistikas apkopošanai, kā arī skaidrots kodu izmantojums atkritumu reģenerācijas un apglabāšanas gadījumā. Šis dokuments sniegs arī dažādu datu vākšanas metožu aprakstu un informāciju par kvalitātes prasībām, sagatavojot pārskatus par atkritumiem EUROSTAT vajadzībām.

Viens no svarīgākajiem elementiem atkritumu monitoringa jomā Latvijā ir gada pārskats no uzņēmumiem, kas saņēmuši IPNK (integrētās piesārņojuma novēršanas un kontroles) A vai B kategorijas atļaujas vai īpašās atļaujas, lai izmešus un izplūdes novadītu vidē. Uzņēmī, kas nodarbojas ar atkritumu savākšanu un apsaimniekošanu, veikto darbību pārskatu sagatavo, ievērojot atļaujās ietvertos nosacījumus un prasības.

Pašlaik valsts atkritumu datu bāzē ir nepietiekama informācija, lai sagatavotu atbilstošus pārskatus, veiktu plānošanas darbus un pārbaudes. Šajā jomā novērotas divas galvenās problēmas - atkritumu izcelsmes noteikšana (administratīvās teritorijas kods, pašvaldība, u.t.t.) un liels skaits tautsaimniecības nozaru, kas darbojas bez integrētajām atļaujām vai atkritumu apsaimniekošanas atļaujām. Informācija nepieciešama, lai, ievērojot starptautiskās prasības, sagatavotu atbilstošus pārskatus, kā arī plānotu atkritumu apsaimniekošanas procesus. Šobrīd no valsts atkritumu informācijas datu bāzes nav iespējams iegūt vajadzīgās ziņas, jo vietējie uzņēmēji un atkritumu apsaimniekotāji tajā neiesniedz uzskaites datus.

Viens no risinājumiem šai problēmai būtu detalizētas informācijas pieprasīšana reģistrācijas procesā. Atkritumu ģeogrāfiskās izcelsmes un atbilstošās tautsaimniecības nozares uzskaitē tiek veikta lielā daļā ES valstu, un šādu sistēmu varētu izstrādāt arī Latvijā. Pirms galīgā lēmuma pieņemšanas par izmaiņām uzskaites sistēmā vēlams apsvērt arī citas statistikas metodes, kuras izmantojams datu apkopošanā.

Papildus pārskatu sistēmai, kurā izmanto no uzņēmumiem un atkritumu apsaimniekotājiem saņemtās atskaites, atkritumu statistikas datu vākšanā iespējams izmantot arī citas statistikas metodes, kuras iedala šādi:

apsekojumi;

administratīvie reģistri un citi avoti;

statistikas aprēķini un aplēses.

Vislabākos rezultātus iespējams panākt sistēmā, kurā apvienotas visas augstāk minētās metodes, ar kuru palīdzību iespējams iegūt informāciju, kuras detalizācijas līmenis atbilst esošajām vajadzībām. Sistēma arī ļauj pārbaudīt datu ticamību no vairākiem aspektiem.

Tālāk tekstā sniegts plašāks katras metodes apraksts, kā arī atspoguļota atkritumu datu vākšanas pieredze Ziemeļvalstīs (4.nodaļa).

Apsekojumi

Ar apsekojuma palīdzību iespējams iegūt informāciju par noteiktām tēmām vai jautājumiem konkrētā iedzīvotāju grupā. Izraudzīto tematu pēta, izstrādājot aptaujas anketas par interesējošo atkritumu grupu vai plūsmu. Aptaujas anketas tiek nosūtītas atkritumu radītājiem, māsaimniecībām un/vai grupām, kas pārstāv izvēlētās ekonomiskās pamatdarbības nozares (NACE). Lai nodrošinātu rezultātu salīdzināmību, jāprecizē šādi jautājumi:

kā apsekojumā nosaka kopējo uzņēmumu grupu, kuru pētījums raksturo;

kādi informācijas avoti tiks izmantoti (uzņēmumu reģistrs);

kāda būs pētāmā grupa;

kā tiks definētas vienības (juridiskie veidojumi, adreses, statistikas vienības).

Šie jautājumi jāprecizē, lai varētu salīdzināt dažādos apgabalos iegūto informāciju. Pēc apsekojuma veikšanas jāizvērtē tā kvalitāte, analizējot aptverto uzņēmumu/iedzīvotāju grupu, datu ticamību, kā arī to, vai iegūtā informācija pietiekami precīzi raksturo pašreizējo situāciju.

Saskaņā ar Atkritumu statistikas direktīvas nosacījumiem mazajiem uzņēmumiem (>10 cilvēki) nav jāaizpilda anketas par atkritumiem, ja vien tie nesaražo ievērojamu atkritumu daudzumu.

administratīvie reģistri un citi avoti

Ja atbildīgās institūcijas regulāri apkopo informāciju par atkritumiem un uzskaita būtiskus ar tiem saistītus datus, iespējams izmantot to rīcībā esošos administratīvos reģistrus un datu bāzes. Latvijas gadījumā iespējams izmantot iepakošanas un iepakošanas atkritumu reģistrācijas informāciju, kas saistīta ar dabas resursu nodokli.

Izmantojot administratīvu reģistru datus, izvērtē to kvalitāti un nodrošinātās iespējas raksturot visu attiecīgo atkritumu grupu vai plūsmu.

Administratīvie reģistri ir īpaši noderīgi tajos gadījumos, ja tajos uzkrāj visaptverošu un plašu informāciju (ne tikai ziņas par kopējo daudzumu) par atbilstošajiem atkritumiem, piemēram:

nolietotajiem transportlīdzekļiem;

elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem;

izlietotā iepakošanas atkritumiem.

Vajadzīgo informāciju Latvijā iespējams iegūt no tādiem administratīvie reģistriem kā Vides valsts dienesta (ja tas veic ar dabas resursu nodokļa uzskaiti saistītās darbības), uzņēmumu reģistra un valsts importa/eksporta statistikas rādītājiem.

Statistikas aprēķini un aplēses

Atsevišķās nozarēs atkritumu veidošanās ir cieši saistīta ar saimniecisko darbību. Šo saikni iespējams precīzi noteikt un veikt ar atkritumiem saistītus aprēķinus, izmantojot informāciju par svarīgāko rādītāju izmaiņām. Tas nozīmē, ka pastāvīgi jāizvērtē attiecīgās tautsaimniecības nozares informācija un jāreģistrē izmaiņas. To iespējams paveikt, analizējot tādus rādītājus kā produktu izmantojums un preču plūsma, kas var norādīt uz saražoto atkritumu daudzumu. Tiesa, veicot šādus aprēķinus, jābūt arī pietiekami piesardzīgiem ar izdarītajiem secinājumiem.

Praksē augšminētās metodes iespējams izmantot tā, lai tās viena otru papildinātu un palīdzētu iegūt augstas kvalitātes informāciju. Atsevišķos gadījumos atkritumu plūsmas raksturošanai nepieciešama ievērojami detalizētāka informācija. Citkārt pietiek ar ļoti vispārējām ziņām par tendencēm konkrētajā atkritumu grupā vai plūsmā. Tādēļ jāraugās, lai informācijas vākšana un apkopošana pārlietu neapgrūtinātu šajā procesā iesaistītās puses, t.i., nepieprasot ziņas, kas nav ļoti būtiskas un vajadzīgas. Taču papildus informācija valsts iestādēm ļauj novērot aktuālās tendences, plānot atkritumu pārstrādes pasākumus vai pastiprināt tiesību aktos noteiktās prasības, ja tas nepieciešams.

Datu vākšanas procesā iespējami dažādi risinājumi, taču izveidotajam modelim vai sistēmai jāatbilst vietējām prasībām un vajadzībām. Atsevišķos gadījumos iespējams izvērtēt tos datu vākšanas un apkopošanas modeļus, kas izveidoti citās valstīs, lai saskaņā ar starptautiskām prasībām izstrādātu atbilstošus pārskatus. Nākamajās sadaļās aprakstītas iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas metodes Ziemeļvalstīs.

Dānija – iepakojuma atkritumi

Dānija par atkritumu apsaimniekošanas sistēmām ir atbildīgas pašvaldības. Pašvaldības organizē iepakojuma atkritumu savākšanu no mājāsaimniecībām, kā arī otrreizējai pārstrādei novirza uzņēmumu un ražotņu radītos izlietotā iepakojuma atkritumus.

Atšķirībā no citām Eiropas valstīm Dānija nav izveidojusi īpašu sistēmu izlietotā iepakojuma savākšanai.

Līdz šim izlietotā iepakojuma savākšanas mērķi tikuši sasniegti, galveno uzmanību pievēršot pārvadājumu un transportā nozarē izmantotajam iepakojumam. Darbs ar šo nozari, acīmredzot, ļauj vieglāk izpildīt noteikto uzdevumu. Izlietotā iepakojuma savākšanā galvenā uzmanība tiek pievērsta kartonam un plastmasas izstrādājumiem, uz kuriem attiecas Vides ministrijas, no vienas puses, un Dānijas Ražotāju un pakalpojumu konfederācijas (Dansk Industri), Dānijas Plastmasu federācijas un iepakojuma federācijas noslēgtais brīvprātīgais līgums.

Kopējais tirgū nonākušā iepakojuma daudzums tiek aprēķināts pēc "Dānijas Statistikas" sniegtajiem rūpniecības un ārējās tirdzniecības datiem. Tukšā iepakojuma daudzums tiek saskaitīts ar papildītā iepakojuma daudzumu, kuru pielāgo importa un eksporta apjomam, lai noteiktu tirgū nonākušo izlietotā iepakojuma atkritumu daudzumu. Informāciju par savāktā iepakojuma apjomu iegūst, nosūtot aptaujas anketas no uzņēmumiem un organizācijām, kas nodarbojas ar izlietotā iepakojuma atkritumu savākšanu un pārstrādi.

Dānijas atkritumu apsaimniekošanas likumos noteikts, ka uzņēmumi pēc pašvaldības vai Dānijas Vides aizsardzības aģentūras¹ pieprasījuma sniedz informāciju par iepakojuma atkritumiem, to veidu un daudzumu, kas sadalīts pēc ģeogrāfiskiem apgabaliem (pašvaldības kods) un izcelsmes (mājsaimniecības vai tautsaimniecības nozares).

Dati par iepakojuma atkritumiem tiek vākti, izmantojot vairāku statistikas metožu apvienojumu. Informācija par Dānijas tirgū nonākušā iepakojuma daudzumu tiek iegūta no statistiskiem aprēķiniem un aplēsēm, taču ziņas par savākto izlietoto iepakojumu iegūst ar aptaujas anketas palīdzību, kura tiek nosūtīta atkritumu apsaimniekotājiem.

Zviedrija – iepakojuma atkritumi

Zviedrijas likumi nosaka, ka par iepakojumu ir atbildīgs ražotājs. Izlietotā iepakojuma savākšanu nodrošina dažādi “materiālu nozares uzņēmumi”, kuri to veic paralēli sadzīves atkritumu savākšanas darbībām. Katrs materiālu nozares uzņēmums apkopo statistiku par tirgū nonākušo, savākto un pārstrādāto iepakojuma daudzumu. Uzņēmums var piesaistīt organizācijas, kas nodarbojas ar iepakojuma uzskaiti, savākšanu un pārstrādi, vai veikt šīs darbības pats, iesniedzot atbilstošus pārskatus vides aģentūrā (Naturvårdsverket).

Valstī statistika tiek sagatavota, izmantojot no materiālu nozares uzņēmumiem saņemtos datus (un informāciju no nedaudzajiem uzņēmumiem, kas iesniedz paši savus pārskatus). Vides aģentūra (Naturvårdsverket), savukārt, atbilstošu pārskatu iesniedz Valsts statistikas aģentūrā, kas to tālāk apstrādā, lai sagatavotu starptautiskajām prasībām atbilstošus ziņojumus. Var uzskatīt, ka šajā sistēmā statistika tiek sagatavota, izmantojot administratīvo reģistru datus.

Somija – iepakojuma atkritumi

Somijas likumi nosaka, ka par iepakojumu ir atbildīgs ražotājs (un importētājs). Šāda sistēma izveidota, lai nodrošinātu daļēju tirgū nonākušā iepakojuma savākšanu un pārstrādi. Ja uzņēmuma apgrozījums pārsniedz 840 936 eiro, tā pienākums ir sagatavot atbilstošu ziņojumu iesniegšanai Somijas Vides institūtā (SYKE). Uzņēmumi šo pienākumu veic paši vai vienojas par tā izpildi ar ražotāju organizāciju, kas slēdz līgumu ar iepakojuma vides reģistru (PYR).

Uzņēmumi, kas gadā pārstrādā vairāk nekā 100 tonnas iepakojuma atkritumu, iesniedz pārskatu par tā veidiem un katras kategorijas apjomu.

¹ Oriģinālā “Dānijas Aizsardzības aģentūra”. Šāda organizācija Dānijas valsts struktūrā netika atrasta.
Tulk.piez.

Atkritumu datu plūsma – Dānija un Īrija

Šajā nodaļā aplūkotas Dānijas un Īrijas atkritumu uzskaites un reģistrācijas sistēmas.

Dānijas atkritumu uzskaites modelis

Datus par atkritumiem izmanto gan vietējās, gan valsts līmeņa plānošanas procesos, kā arī pārbaudēm un pārskatu sagatavošanai saskaņā ar starptautiskām prasībām.

Valsts līmenī informāciju par radīto un apstrādāto atkritumu daudzumu apkopo Dānijas Vides aizsardzības aģentūra. Šīs ziņas iegūst no atkritumu pārstrādes uzņēmumiem (DVAA gada pārskatus iesniedz aptuveni 450-500 uzņēmumi, kas pieņem atkritumus).

Atkritumu saņēmēja veiktā uzskaitē

Visi uzņēmumi, kas pieņem atkritumus, sagatavo atskaites, norādot šādu informāciju:

- atkritumu daudzums;
- atkritumu kods;
- atkritumu veids;
- atkritumu klase;
- atkritumu pārvadātājs;
- atkritumu apstrādes veids;
- atkritumu izcelsme (ģeogrāfiskās ziņas);
- atkritumu izcelsme (tautsaimniecības nozare).

Augšminētā informācija tiek reģistrēta par katru piegādāto atkritumu kravu, kas nonāk atkritumu pieņemšanas punktos. Atkritumu pieņemšanas punkti reizi gadā Dānijas Vides aizsardzības aģentūrai iesniedz pārskatu par atkritumiem. Uzņēmumi, kas saņem atkritumus, uzskaites datus saglabā piecus gadus.

Atkritumu pārvadātāja veiktā uzskaitē

Atkritumu pārvadātāji izveido pārvadāto atkritumu reģistru, kurā norāda šādas ziņas:

- atkritumu radītājs;
- atkritumu saņēmējs;
- atkritumu daudzums;
- atkritumu kods;
- atkritumu veids;

Atkritumu klase

Atkritumu pārvadātāju pienākums ir pēc vides iestāžu pieprasījuma sniegt atbilstošus pārskatus un atskaites. Parasti šādas ziņas pieprasa pašvaldības, lai izstrādātu atkritumu apsaimniekošanas plānus. Šo informāciju var izmanto pārbaudēm, kā arī dažādās kampaņās, lai veicinātu konkrētu šķirotu atkritumu frakciju savākšanu. Šī informācija arī palīdz noteikt tos uzņēmumus, kuri ierobežotā apjomā savāc šķirotos atkritumus vai šķirotos atkritumus nesavāc vispār.

Atkritumu radītāja (uzņēmumi) veiktā uzskaitē

Visi uzņēmumi, kuru darbību kontrolē īpaši vides noteikumi vai atļauju prasības, izveido un uztur radīto atkritumu reģistru. Uzņēmums par katru atkritumu plūsmu uzņēmumā reģistrē šādas ziņas:

- atkritumu daudzums;
- atkritumu kods;
- atkritumu veids;
- atkritumu klase;
- vielu saturs, kuras varētu izrādīties bīstamas;
- iespējas veikt atkritumu papildus šķirošanu;
- atkritumu pārvadātājs;
- atkritumu saņēmējs.

Pašvaldību pienākumi – plānošana un pārbaude

Dānijas pašvaldību pienākums ir izstrādāt vietējos atkritumu apsaimniekošanas plānus. Tām jānodrošina visa veida atkritumu atbilstošas apstrādes, pārstrādes vai apsaimniekošanas jaudas, kā jāuzņemas atbildība par šo darbību īstenošanu. Atkritumu radītāja pienākumus ir ievērot pašvaldības norādījumus par atkritumu šķirošanu un apsaimniekošanu.

Pašvaldību pienākums ir sagatavot pārskatus par atkritumu apsaimniekošanu, kā arī reizi četros gados izstrādāt atkritumu daudzumu prognozi nākamajiem gadiem, lai varētu plānot vajadzīgo atkritumu apsaimniekošanas jaudu.

Informācija par atkritumiem tiek izmantota, lai pārbaudītu uzņēmumu atbilstību vides prasībām. Iegūtās ziņas ļauj spriest par atkritumu šķirošanas pasākumiem uzņēmumos, kā arī norāda uz atbilstošākajām atkritumu apsaimniekošanas metodēm. Šī informācija arī liecina par šķirošanas jaudas rezervēm, kā arī iespējām novērst atkritumu veidošanos.

Dānijas atkritumu monitoringa sistēmas datu plūsma

Dānijas sistēmā atkritumu uzskaiti veic vairākas iesaistītās puses. Informācija par radītajiem atkritumiem, atkritumu radītājiem, pārstrādātājiem, apsaimniekotājiem, pārvadātājiem tiek uzskaitīta vairākkārt, jo to paredz dažādu iesaistīto pušu pienākumi. Atkritumu datu plūsma ir atspoguļota shēmā (piemērs izstrādāts bīstamo atkritumu informācijas plūsmai).

Valsts atkritumu kodu un pārskatu sistēma (ISAG)

Bīstamie atkritumi atbilst Eiropas atkritumu klasifikatora definīcijām. Pārējos atkritumus reģistrē, izmantojot Dānijas atkritumu klasifikatoru (ISAG), kurā iekļauti arī daži EAK kodī. ISAG ir saīsinājums no Information System for Affald og Genanvendelse (Atkritumu un otrreizējās pārstrādes informācijas sistēma).

Veicot uzskaiti, atkritumu apsaimniekotāji reģistrē atkritumu izcelsmi. Lai izvairītos no dubultas uzskaites, svarīgi ir norādīt, vai atkritumi saņemti no atkritumu radītāja, cita atkritumu apsaimniekotāja vai veidojušies atkritumu pārstrādes procesā.

Dānijas uzskaites sistēmas prasības nosaka, ka atkritumu apsaimniekotāji Dānijā reģistrē atkritumu izcelsmi un to, vai atkritumi saņemti no cita atkritumu apsaimniekotāja vai pārstrādātāja.

Lai atvieglotu pārskatu sagatavošanu, datus uzskaita elektroniskā veidā, izmantojot īpaši šim mērķim izstrādātu programmu, kas bez maksas tiek nodota iesaistītajām pusēm. Pārskati līdz šim tikuši iesniegti ierakstīti disketēs, CD-ROM vai nosūtīti pa e-pastu.

Papildus aprakstītajai uzskaitē tiek veikta arī dažādu atkritumu plūsmu analīze. Šos pētījumus veic, lai iegūtu precīzāku informāciju, kas ir īpaši aktuāla iepakošanas atkritumu gadījumā. Pētījumos atkritumu uzskaites datus papildina ar statistiskām metodēm iegūta informācija.

Paredzamās izmaiņas Dānijas sistēmā

Dānijas sistēmā vienu un to pašu informāciju vairākkārt reģistrē dažādi uzņēmumi un iesaistītās puses, kas uzskatāms par palielinātu administratīvo slogu. Nesen Dānijas sistēma tika rūpīgi izvērtēta, lai uzlabotu datu uzskaiti un plūsmas. Dānijas sistēmas restrukturizācijas mērķis ir vienkāršot pārskatu sagatavošanu un datu plūsmas, lai uzlabotu informācijas kvalitāti.

Šī uzdevuma risināšanai īpaši izveidotā darba grupa ieteikusi veikt izmaiņas sistēmā, kas aprakstītas nākamajā nodaļā. Par jauno uzraudzības sistēmu un izstrādāto priekšlikumu vēl jāpieņem politisks lēmums.

Priekšlikumi jaunās sistēmas izveidei Dānijā

Posmā no atkritumu radītāja līdz to pārstrādei vai apglabāšanai to sastāvs var mainīties (šķirošanas un citu darbību dēļ). Jaunizstrādātajā modelī paredzēts, ka visi dati par

atkritumiem tiks ievadīti centralizētā datu bāzē, kur tie būs pieejami lietošanai iesaistītajām pusēm.

Lai precīzāk uzskaitītu atkritumus, atkritumu apsaimniekotāji ir sadalīti divās grupās – atkritumu saņēmēji un pārvadātāji. Jaunajā sistēmā paredzētas šādas grupas, kurām noteikti konkrēti ienākumi:

atkritumu radītājs;

atkritumu pārvadātājs;

atkritumu saņēmējs;

atkritumu galīgās apstrādes uzņēmums.

Atkritumu radītājs

Atkritumu radītāja pienākums ir veikt atbilstošu atkritumu klasificēšanu. Atkritumu radītājs nodrošina informāciju par atkritumu sastāvdaļām, kā arī atbilstoši apstrādā atkritumus.

Pēc pašreizējās Dānijas sistēmas analīzes izteikti priekšlikumi mainīt atkritumu radītāja uzskaites pienākumus. Atkritumu radītājiem vairs nebūs jāuzskaita paša saražotie atkritumi. Tas nozīmē, ka vides atļaujas saņēmušie vai īpašus vides noteikumus ievērojošie uzņēmumi pāraudīs un apstiprinās atkritumu pārvadātāju un saņēmēju sagatavoto un pārskatos ietverto informāciju.

Atkritumu radītājam ir piešķirts identifikācijas numurs (p-numurs), kas apzīmē konkrētu atkritumu izcelsmes tautsaimniecības nozari un ģeogrāfisko apgabalu. Šis numurs kalpos atkritumu identifikācijai visos apsaimniekošanas posmos, kā arī ļaus apkopotos datus izmantot statistikas un plānošanas vajadzībām .

Atkritumu pārvadātājs

Atkritumu pārvadātājam nebūs jāveic papildus pienākumi, izņemot atkritumu transportēšanu no atkritumu radītāja pie atkritumu saņēmēja. Atkritumu pārvadātājs vienkārši informāciju par atkritumu radītāju (p-numuru) nodod atkritumu pārstrādātājam. Atkritumu pārvadātājs ir reģistrēts centrālajā datu bāzē un aņņemas nodot tālāk uzticēto informāciju.

Atkritumu saņēmējs

Atkritumu saņēmējs no atkritumu radītāja pārņem atbildību par atkritumiem. Atkritumu saņēmējs dažkārt veic atkritumu papildus šķirošanu un apstrādi. Atkritumu saņēmējs ir atbildīgs par turpmākajām atkritumu apsaimniekošanas darbībām. Atkritumu saņēmējs ir reģistrēts centrālajā datu bāzē. Atkritumu saņēmējs iesniedz pārskatu par atkritumiem, aizpildot veidlapu Nr.1 ('Type 1'), kurā ir šāda informācija:

atkritumu izcelsme (mājsaimniecības, ražošanas atkritumi, kuriem piešķirts p-numurs, kas norāda uz konkrētu uzņēmumu);

atkritumu apstrāde;

atkritumu daudzums;

atkritumu kods.

Atkritumu galīgās apstrādes uzņēmums

Atkritumu galīgās apstrādes uzņēmums uzskaita atkritumu daudzumu un galīgās apstrādes veidu.

Divās veidlapās (Type 1 un Type 2) atspoguļota informācija par visiem radītajiem atkritumiem, izcelsmi (tautsaimniecības nozari un ģeogrāfisko apgabalu), kā arī dalījumu mājsaimniecības un ražošanas atkritumos, kā arī detalizētāku dalījumu tautsaimniecības apakšnozarēs.

Vienīgais izņēmums būtu eksportētie (importētie) atkritumi. Atkritumu eksportētājs norāda, vai uzņēmums ir atkritumu ražotājs vai saņēmējs. Tas ir atbildīgs par atbilstošās veidlapas ('Type 1' vai 'Type 2') nosūtīšanu uz centrālo datu bāzi.

Jaunās sistēmas ieviestās pārmaiņas atkritumu uzskaitē Dānijā

Jaunā sistēma ir vajadzīga, lai izvairītos no vairākkārtējas datu reģistrēšanas un uzlabotu informācijas kvalitāti.

Jaunākās sistēmas radītās lielākās izmaiņas skars atkritumu radītāju. Tā palīdzēs samazināt uzņēmumiem uzlikto atkritumu uzskaites slogu. Atkritumu radītāja pienākums būs precīzi noskaidrot atkritumu sastāvu. Taču atkritumu radītāja pienākums nebūs pārzināt ES atkritumu kodu sistēmu, jo šo uzskaiti veiks atkritumu savākšanas uzņēmumi un saņēmēji.

Paredzams, Dānijas atkritumu uzskaites sistēma varēs nodrošināt detalizētu informāciju par radītajiem atkritumiem, un ziņas par katru konkrēto atkritumu radītāju būs iespējams iegūt no centrālās atkritumu datu bāzes.

Īrijas atkritumu uzskaites modelis

levads – politika un likumu sistēma

Atkritumu apsaimniekošanas sistēma Īrijā izveidota, ievērojot ES un dažkārt arī starptautisko tiesību aktu prasības. Eiropas Komisija 2002.gadā publicēja **Atkritumu statistikas regulu**, kurā noteikts pārskatu par atkritumiem sagatavošanas biežums un apjoms. Šajā regulā precīzi noteikta informācija, kas dalībvalstīm jāapkopo un jāsniedz Komisijai. Regulā kā pirmais pārskata gads noteikts 2004., savukārt, pirmais ziņojums Komisijai jāiesniedz līdz 2006.gada jūnijam.

Īrijas valdības sagatavotais politikas dokuments *Atkritumu apsaimniekošana - atskats pagātnē un darbības nākotnē (Waste Management – Taking Stock and Moving Forward)* tika publicēts 2004.gada aprīlī. Šī dokumenta pamatuzdevums bija aplūkot darbības un pasākumus, kas bija īstenoti kopš iepriekšējo politikas dokumentu izstrādes. Minētajā politikas dokumentā uzskaitīts 21 pamatpunkts, kuri noteikti, lai "radītu stabilu pamatu ātrākai un efektīvākai politikas mērķu realizācijai" Īrijas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras un pakalpojumu modernizēšanā. Viens no šī dokumenta izstrādes

uzdevumiem bija 2004.gada aprīlī izveidot Valsts atkritumu rašanās novēršanas programmu, par kuras ieviešanu atbildīga Vides aizsardzības aģentūra un kuras mērķis ir samazināt saražoto atkritumu daudzumu, panākot, lai atkritumu apjoma pieaugums nebūtu saistīts ar ekonomiskās izaugsmes tempiem. Programmas īstenošana tika aizsākta, izstrādājot *Rīcības plānu 2004.-2008.gadam*, kas tiks izmantots kā pamatdokuments sākotnējos posmos. 2004.gadā tika izveidota arī Valsts atkritumu rašanās novēršanas komiteja, lai uzraudzītu programmas izpildi un izstrādātu Vides aizsardzības aģentūras stratēģiskās darbības virzienus. Pirmais Valsts atkritumu rašanās novēršanas programmas pārskats tika publicēts 2005.gadā.

Atkritumu dati un valsts atkritumu datu bāzes pārskati

Viens no Atkritumu statistikas regulas (2002.gads) pamatmērķiem ir nodrošināt salīdzināmu un savlaicīgu statistiku par atkritumu apsaimniekošanu dalībvalstīs. Īrijas gadījumā lielākās pārmaiņas šo prasību sakarā skar pārskatu sagatavošanas periodu – pirms Atkritumu statistikas regulas ieviešanas tas bija trīs gadi (Īrijā tika gatavots “Valsts atkritumu datu bāzes pārskats” (“National Waste Database Report”)), taču šobrīd dokuments jāizstrādā reizi divos gados.

Valsts līmenī informāciju par radīto un apstrādāto atkritumu daudzumu apkopo Īrijas Vides aizsardzības aģentūra. “Valsts atkritumu datu bāzes pārskats” ir ļoti būtisks izdevums, kas sniedz komentārus un atspoguļot atkritumu rašanās un apsaimniekošanas tendences Īrijā. Šis dokuments ļauj salīdzināt informāciju un apkopo rādītājus, kas palīdz izvērtēt politikas un pasākumu ietekmi un efektivitāti atkritumu nozarē. Šo dokumentu ieteicams izmantot politikas veidotājiem, iedzīvotājiem, privātā sektora pārstāvjiem, vides jautājumu ekspertiem, lai izvērtētu sasniegumus atkritumu apsaimniekošanas jomā un noteiktu nākotnes prioritātes. “Valsts atkritumu datu bāzes pārskata” sagatavošanai izmanto vietējo pašvaldību, ražošanas un citu uzņēmumu, atkritumu otrreizējās pārstrādes uzņēmumu, atkritumu apstrādes un apglabāšanas uzņēmumu aizpildītajās aptaujas anketās sniegto informāciju.

Pārskatā aplūkoti vairāku veidu atkritumi:

sadzīves atkritumi;

izlietotā iepakojuma atkritumiem.

bioloģiski noārdāmi sadzīves atkritumi;

izlietotās baterijas;

ražošanas atkritumi;

attīrīšanas iekārtu dūņas;

bīstamie atkritumi;

elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi;

lauksaimniecības atkritumi;

polihlorētie bifenili (PHB);

būvniecības un demontāžas darbu atkritumi;

metāllūžņi un nolietotie transportlīdzekļi;

veselības aprūpes atkritumi;
nolietotas autoriepas;
naftas produktu atkritumi.

Svarīgākie informācijas avoti

Informācija ievietošanai valsts atkritumu datu bāzē tiek vākta no:

vietējām pašvaldībām par mājsaimniecību un uzņēmumu radītajiem atkritumiem;

ražošanas uzņēmumiem (kas nav saņēmuši IPNK atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai) par radītajiem atkritumiem un pasākumiem šajā jomā;

uzņēmumiem, kas nodarbojas ar atkritumu otrreizējo pārstrādi (Īrijas un ārvalstu uzņēmumi), lai iegūtu ziņas par pārstrādātajiem un pārstrādāšanai eksportētajiem atkritumiem;

uzņēmumiem, kas nodarbojas ar būvju nojaukšanas darbiem, lai iegūtu ziņas par radītajiem atkritumiem un to apsaimniekošanu.

Citi informācijas avoti

Uzņēmumi un organizācijas, kas saņēmušas IPNK atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai

Dati tiek apkopoti no uzņēmumu un organizāciju gada pārskatiem.

Uzņēmumi, kas saņēmuši atkritumu apsaimniekošanas vai apstrādes atļaujas

Dati par saņemtajiem atkritumiem tiek apkopoti no uzņēmumu un organizāciju gada pārskatiem.

Būvniecības un demontāžas darbu atkritumi

Būvniecības un demontāžas darbos radīto atkritumu daudzumu aprēķina, izmantojot atbilstošajā nozares publikācijā *Dati par būvniecības un demontāžas darbu atkritumiem, 2001.gads (Factsheet on Construction and Demolition Waste, 2001)* sniegto informāciju.

Lauksaimniecības atkritumi

Kūtsmēsļu un urīna daudzumu aprēķina, izmantojot atbilstošajā lauksaimniecības nozares publikācijā (*Developing A National Phosphorus Balance For Agriculture In Ireland*) sniegto informāciju. Vadoties pēc sniegtās informācijas, veic pārrēķinu, izmantojot Centrālā statistikas biroja datus par mājlopiem.

Neuzskaitītie bīstamie atkritumi

Lai aprēķinātu neuzskaitīto radīto bīstamo atkritumu daudzumu, izmanto dokumentu *Valsts bīstamo atkritumu apsaimniekošana (National Hazardous Waste Management)*.

Informācijas vākšana

Īrijas Vides aizsardzības aģentūra (VAA) ir izveidojusi Atkritumu informācijas vadības sistēmu, kurā tiek uzkrātas uzņēmumu un atļaujas saņēmušo organizāciju sniegtās ziņas par atkritumiem. Sistēma ir jāpilnveido, lai tajā varētu uzkrāt vietējo pašvaldību un atkritumu otrreizējās pārstrādes uzņēmumu informāciju. Atkritumu informācijas vadības sistēmā

informācija no 2004.gada sniegta elektroniskā veidā (elektroniskas VAA izstrādātas veidlapas).

Informācijas uzskaitē

Atkritumu uzskaiti veic atkritumu radītāji, atkritumu savācēji un apstrādātāji.

Atkritumu radītāja un IPNK atļauju saņēmušā uzņēmuma veiktā uzskaitē

Iekārtas, kuru darbību regulē IPNK direktīva, veic radīto un izvesto atkritumu uzskaiti. Parasti atļaujās ietverti šādi nosacījumi:

Atļaujas saņēmējs nodrošina visu iekārtas vai objekta teritorijā veikto atkritumu apsaimniekošanas pasākumu un darbību uzskaiti, sagatavojot uzskaites dokumentus, kuri pēc pieprasījuma jebkurā laikā nododami aģentūras pilnvarotajiem pārstāvjiem pārbaudei. Uzskaites dokumentos ierakstāmas vismaz šādas ziņas:

Svars tonnās un EAK kods tiem atkritumiem, kas norādīti 3(i) sarakstā "Bīstamie atkritumi apglabāšanai/reģenerācijai" un 3 (ii) sarakstā "Citi atkritumi apglabāšanai/reģenerācijai" un kas no uzņēmuma tiek pārvesti apglabāšanai/reģenerācijai.

Atkritumu pārvadātāja un starpniekuzņēmuma nosaukums un atļaujā norādītā informācija (arī izdevējstāde).

Informācija par atkritumu galasaņēmēju, kas atkritumus apglabā vai pārstrādā, kā arī ziņas par tā piemērotību strādāt ar konkrētajiem saņemtajiem atkritumiem, atļaujā norādīto informāciju, atļaujas izdevējstādi.

Rakstisks apstiprinājums par izvesto bīstamo atkritumu saņemšanu, kas nodoti apglabāšanai vai reģenerācijai.

informācija par atkritumiem, kas izvesti uz ārvalstīm reģenerācijai un saskaņā ar ES Pārrobežu atkritumu pārvadājumu regulu (ESP EEK 259/1993 ar labojumiem) uzskatāmi par "zajiem". Klasifikācijas koda pamatojums.

Informācija par izvestajiem atkritumiem, kuru pieņemšana atteikta.

Atkritumu uzskaitē uzņēmumos, kas saņēmuši atbilstošu atļauju

Visi atļauju saņēmušie uzņēmumi veic saņemto un izvesto atkritumu uzskaiti. Parasti atļaujās ietverti šādi nosacījumi:

Atļaujas saņēmējs atbilstošos dokumentos rakstiski uzskaita katru saņemto un izvesto atkritumu kravu. Nosacījums neattiecas uz sadzīves atkritumu uzņēmumiem (Civic Waste Facility). Atļaujas saņēmējs uzskaita šādu informāciju:

datums;

pārvadātāja nosaukums (reģistrācijas informācija);

transportlīdzekļa reģistrācijas numurs;

atkritumu radītāja/savācēja nosaukums;

kravu nosūtījušā atkritumu uzņēmumu vai objekta (ja atbilstīgi) nosaukums un atkritumu atļaujas numurs;

atkritumu apraksts un attiecīgais EAK kods;

atkritumu daudzums (tonnās);

par kravas pārbaudi atbildīgā persona;

ja kravas pieņemšana atteikta vai krava nosūtīta citur – datums, atkritumu veids, un uzņēmums, kam nosūtīta krava;

ja atbilstīgi - pavadzīmes numurs (pārrobežu pārvadājumu pavaddokumenti, ja atbilstīgi).

Augšminētā informācija tiek reģistrēta par katru piegādāto atkritumu kravu, kas nonāk atkritumu pieņemšanas punktos. Informācija par atkritumiem tiek nodota Īrijas VAA ikgadējā vides pārskata veidā.

Atkritumu pārvadātāju veiktā uzskaitē

Atkritumi, kurus neuzskata par bīstamiem:

Ievērojot 2001.gada Atkritumu apsaimniekošanas (savākšanas atļaujas) noteikumu prasības, atkritumu pārvadātājiem jāveic pārvadāto atkritumu uzskaitē. Šie noteikumi paredz, ka visās atļauju īpašnieki uzskaita apsaimniekotos vai apstrādātos atkritumus. Uzskaitē iegūtā informācija apkopotā veidā līdz nākamā gada 28.februārim jāiesniedz vietējai pašvaldībai, norādot šādas ziņas:

atkritumu radītājs;

atkritumu saņēmējs;

atkritumu daudzums;

atkritumu kods;

atkritumu veids;

atkritumu klase.

Bīstamie atkritumi

Īrijā prasības bīstamajiem atkritumiem noteiktas, ievērojot Eiropas Savienības Padomes direktīvu par bīstamajiem atkritumiem (91/689/EEK). Atkritumu apsaimniekošanas (bīstamo atkritumu pārvadājumu) noteikumos (Waste Management (Movement of Hazardous Waste) Regulations, 1998, [S.I 147 of 1998]) iekļautas bīstamo atkritumu pārvadājumu kontroles prasības. Noteikumos paredzēts, ka, Īrijā pārvadājot bīstamos atkritumus, obligāti vajadzīga pavadzīme un aizpildīta C.1 veidlapa. C.1 veidlapā ir trīs daļas:

A daļa – aizpilda nosūtītājs;

B daļa – aizpilda pārvadātājs;

C daļa – aizpilda saņēmējs;

C.1 veidlapas eksemplāriem jāatrodas pie nosūtītāja, pārvadātāja, saņēmēja, vietējās pašvaldības, kurā atkritumi radīti un kurā atkritumi nonāk.